

СУНОВРАТ У СМИЈЕХ¹

Апстракт: У раду се анализирају поступци и функција литераризације теме власти у роману „Време власти II“ Добрице Ћосића. Полази се од синтагме „велики смех“ који је differentia specifica у односу на „обичан“ смјех, те од међуодноса ликова Писца (Добрице Ћосића као лика у роману) и Душана Катића као двоструког огледала унутар којег се сви остали ликови (актери и карактери) приказују кроз дихотомну призму. Смјех постаје атрибут иронизаторског отклона, а посебно је обиљежен необичношћу наративне ситуације у којој се, у овоме роману, „сусрећу“ ликови из претходног Ћосићевог романа и с њим, својим креатором, као ликом у роману дискутују о начину на који их је литераризовао. Тиме је додатно онеобичен начин приказивања теме власти, дате не из угла онога ко влада (Тито), него из угла онога ко власт жели, радећи деценијама на њеном преузимању (Душан Катић).

Кључне ријечи: смјех, Добрица Ћосић, „Време власти II“, наратив, лик

1. Романи Добрице Ћосића углавном почињу цјелинама које чине први дио њихових оквира². Док у „Коренима“ ову улогу имају Пролог и Епилог, у „Деобама“ је то лирски интониран запис који претходи причању, у „Грешнику“ и „Отпаднику“ у питању је исповијест Ивана Катића, да би у „Времену власти I“ ову функцију имао монолошки Увод, а у „Времену власти II“ то је уводна прича у функцији појашњења поријекла текста који слиједи.

„Ћосић исказује једно стално поетичко одређење: тежњу да дочара, духовно осветли, интегрално искаже, исповедно пред читаоцем разоткрије сопствену интимну духовну и егзистенцијалну ситуацију из које почиње да гради свет романа као посебну и нову духовну реалност... У почетку сваког Ћосићевог појединачног дела ... два тока човекове егзистенције, међусобно се суочавају, укрштају и огледају: на различне начине у појединачним делима он мање или више експлицитно казује како уметникова реална личност и

* sanja_macura@yahoo.com

¹ Синопис овога рада изложен је на Међународном научном скупу „Српски језик, књижевност, уметност“, ФИЛУМ, Крагујевац, 25. октобра 2013. године.

² О природи почетака романа Добрице Ћосића детаљно је писао Милан Радуловић (2007).

отворено природно биће доживљавају затворен, довршен и измишљен свет романа у којем је кристализована уметникова духовна егистенција.“ (Радуловић, 2007, стр. 105)

Милан Радуловић (2007, стр. 108) наглашава да „између гласа романескних јунака и гласа творачке свести романа, односно пишчевог гласа, у Ћосићевом роману није могућно повући јасну и чврсту границу“, те да се у „готово свакој реченици осећа... дијалогски напон између замишљеног човека – романескног лика и стварног човека – писца“, јер „и један и други учесник у дијалогу, и романескни јунак и писац, као да имају на уму треће лице које ће пресудити у њиховом прикривеном спору, стати на једну или другу страну, или ће можда бити озарено људском топлином која зрачи из пуне духовне и душевне сродности писца и неког његовог лика – измишљеног човека“.

За преношење приче о настанку романа, у „Времену власти I“ и „Времену власти II“ Ћосић користи лик Писца, који је у првом роману безимен (номенован само као „Писац“), а у другом се зове Добрица Ћосић³. Наравно, било би погрешно било коју од наведених релација посматрати као однос списатеља и његове рефлексije у лику који је конструкт (или, како то каже Барт, „направљен од папира“). Наиме, овај специфични наративни поступак у функцији је склапања интегралног романа (в: Калезић, 1996; Радуловић, 2007 и Маџура, 2011) којем списатељ Добрица Ћосић тежи, али је истовремено и израз његове намјере и осјећаја, те рефлексija утицаја модерног европског романа.

Писац као лик нема исту функцију у ова два посматрана романа – док је у „Времену власти I“ он актер⁴ кроз којег је презентована оквирна прича о настанку романа и наративно уобличена идеја о интегралном роману, у „Времену власти II“ је његова „ингеренција“ сведена на ниво лика који на радњу не утиче, већ има функцију „медија“ или канала преко којег ће записи Душана Катића угледати свјетло дана. На почетку првога романа, Писац се директно изјашњава о томе како су настали „његови“ ранији романи (i.e. романи Добрице Ћосића) и како настаје онај чији је он, као лик, дио (овај поступак је у функцији стварања дијалогске иронизоване напетости између лика и аутора). Привидно преплитање наративне равни са стварним свијетом у међусобни дијалог доводи ликове и особе из „стварног“ живота чија су они слика, тј. противставља „оригинале“ обрасцима и поступцима по којима су стварани⁵. Писац - лик је у „Времену власти II“ стављен у улогу приређивача

³ У роману „Време власти II“ дио сижеа су ликови с именима Ћосићеве супруге Божице и кћерке Ане. (С.М.)

⁴ По терминологији Мике Бал (2000).

⁵ При чему списатељ Добрица Ћосић не прелази крхку границу између фикције и збиље, иако је за мање упућеног читаоца неминован утисак да је у питању стварни аутобиографски запис.

и дјелимичног прерађивача „Хронике наше Власти или како смо постали оно што јесмо“ Душана Катића, који недовршеним, лично интонираним мемоарима Титовог функционера даје завршетак инкорпорирајући у споменуте записе „Епилог“, тј. усмену исповијест Душана Катића о „Великом Смеху“ и „Накнадној Истини“, без чега би запис остао недоречен, а велика Тајна на којој почива Душанов политички суноврат нејасна⁶. Ликови у фикционалном свијету дискутују са својом романескном сликом, тј. Пишчеву (умјетничку) истину о себи и успјелост литераризације себе самих критикују апострофирањем своје „личне“ истине о себи и презентованим догађајима. Истовремено, с обзиром на наративну ситуацију условљену позицијом наратора везаног за лик, списатељ Ћосић је посегнуо за тим да Писац - лик у анализираним романима „открива“ или добија на читање рукописе својих ликова, из којих сазнаје оно што због наративне позиције никако другачије није могао да сазна. Тиме и ликови (Иван Катић у првом и Душан Катић у другом дијелу „Времена власти“) постају аутори и наратори унутар романа у којима су ликови.

На први поглед комплексна, оваква наративна схема је изведена веома симплификовано. Њена функција почива на садржају прве реченице „Времена власти I“: „Ономе чему се не зна почетак, не зна се ни крај; а без краја, сваки почетак је лишен смисла.“ (Ћосић, 2007, стр. 5) Вишетомна сторија о породицама Катић и Дачић добила је свој завршетак у „Времену власти“ I и II. Свој епилог добио је и однос Писца (i.e. Добрице Ћосића) и његових јунака у наведеним романима.

2. Гдје год потражили објашњење значења термина сатира⁷, сви извори ће бити једногласни у једноме – она одређене особине и појаве извргава смијеху (в: Перишић, 2010 и Перишић, 2013) до којег се долази употребом ироније, сарказма, инвективе, хиперболе, алегорије и других техника које комбиноване и виђене цјеловито суштински деградирају свој

⁶ Лексеме „Смех“, „Тајна“, „Истина“ и „Власт“ у роману су, када се односе на жуђену власт којој Душан Катић тежи, или на предметни смијех и тајну о истини која иза њега стоји, писане великим почетним словом. На исти начин апострофирани су и лексеме „Идеја“, „Патрија“, „Старац“, „Велики Обмањивач“, „Он“, „Револуционар“, „Председник“ и др. како би била истакнута њихова повезаност с Титом или његовим режимом. (о.п. С.М.)

⁷ В: „Речник књижевних термина“, НОЛИТ, Београд, 1980; Егерић, 2001; Поповић, 1977; Најт, 2004. и „Сатир, сатира, сатирично“, Зборник радова са VIII међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност (ур. М. Ковачевић), ФИЛУМ, Крагујевац, 2014.

предмет. Оно што је одувијек било њен предмет јесте човјекова судбина, његов карактер и мјесто у друштву, чије устројство опет зависи од карактера оних који га уређују. У основи сатире налази се чисти *ratio*, али он није потребан само сатиричару, него и реципијенту – читаоцу, који без истинског сагледавања слике свијета и појединца и без могућности продирања кроз двоструко огледало техника и поступака сатиричара, није у стању да види стварно лице и наличје исмијаваног, уз свијест о томе да је смијех „нешто што припада благо потиснутом Другом, не оном који је сасвим различит, али оном Другом који стоји на маргини тешко поменљивог система овешталога знања о себи“. (Перишић, 2010, стр. 17) Овакав тип исмијавања захтијева ангажман и онога ко је пише и онога ко чита, при чему аутор мора рационално сагледати предмет исмијавања, дистанцирајући се од њега у исти мах. Деградирањем предмета охуморавања, писац може да у исту раван доведе ликове различите социјалне, интелектуалне и физичке природе, вјешто балансирајући виши и нижи облик комике (Проп, 1984) и увијек имајући на уму да комично изједначавање „недодирних“ ликова мора бити функционализовано, јер је помијерање вредносних оквира унутар којих се крећу основни облици понашања ликова неопходно зарад самог остварења комизације. Истина, комично и не постоји изван онога што је људско у правом смислу те ријечи. (Bergson, 1958) У том смислу, за сатиру је недовољно да читаоца насмије, напротив – она у њему мора да изазове згражање према своме предмету. Када је тема вође предмет хуморне литераризације, посао писца изгледа наоко олакшан, али у роману „Време власти II“ комички ефекти уступају мјесто осјећају трагичког, стапајући се у хуморизму који престаје да буде смијешан, јер је смјештен на позорницу „на коју уместо песама старих хорова или пак песама птица... допиру несвакидашњи, еуфонични гласови жаба“. (Николић, 2014, стр. 199)

Српски, као и други народи, до сада је видио велики број различитих типова вођа. Неки од њих постали су предметом исмијавања (попут оног Домановићевог), али мало је примјера у којима се „Замало Вођа“ у сатиричном тону обрачунава са својим замало вођством и са својим Вођом којег није успио да наслиједи јер се једном, само једном, истински, без претходног прорачунавања и сагледавања ситуације, насмијао. И то свом Вођи који се изненада нашао у не баш завидној позицији. А Вође не праштају ни много мање од смијеха на сопствени рачун. И то не смијеха иза Вођиних леђа, него необузданог, здравог смијеха равно у Вођино лице. Смијеха, којим се из сањаних и замало досегнутих висина Замало Вођа суновратио у чамац у којем данима сједи и покушава да улови ни мање ни више, него највећег сома у Дунаву. Кад већ није постао Вођа. Због смијеха.

Какво је лице а какво наличје „замало власти“? И, каква је њена истина? Да би, каква год да је, била оправдана, да би Замало Вођу „опрала“

од кривице за властити политички суноврат, она мора да буде таква да за њу нема снаге нико осим онога коме припада – сам Замало Вођа. Стога, он све у вези са својим политичким падом своди на ријеч „Тајна“. Али, може ли свака тајна остати тајном, ма колико је у неком тајновитом, мрачном кутку чувао онај коме не одговара да та и таква, само његова тајна угледа свјетлост дана и објави се као јавна. „Не могу људи власти и ратни команданти прескупе Револуције нејавном сахраном у кругу породице да уживано славољубље и честољубље прикрију последњом скромношћу и њом се одрекну одговорности за Власт коју су имали и дела која су почињена. Та скромна сахрана је нескроман лаж.“ (Ћосић, 2007а, стр. 29–30) Лаж постаје неопходност, јер бивши живот мора бити прекривен велом како би постао тајном. Али, колико је скромна истина или колико је нескромна лаж „Хронике наше власти или како смо постали оно што јесмо“, настале из пера књижевног јунака који не пристаје да буде измишљен и који није задовољан начином на који га је Писац, његов романескни творац романа у роману приказао, па због тога покушава да обесмисли списатељску слободу коју сваки писац сматра својим богомданим правом? „О људској стварности не постоји Истина. Постоје Истине. И са њима равноправно заблуде и лажи.“ (Ћосић, 2007а, стр. 360)

Ипак, треба кренути од краја, а крај и почетак у „Времену власти II“ готово да су исти – Душан Катић је „најурен“ из Ужичке 15, чиме је пропао његов тајни, вишедеценијски план да освоји Власт. Умјесто да дочека Вођину смрт и постане последице Вође Вођа – пензионисан је. А тога, 25. маја 1979. године, недостајала су му само 344 дана до остварења циља – да последице Тита постане нови Тито. Или бар Титић. Свеједно. Сатиризација тиме није потпуна, јер свој врхунац досеже у томе што се Душан Катић такав, суновраћен, досјетио новог великог и, овога пута апсурдног циља – да улови највећег сома у Дунаву, кад већ не може да буде последице Вође Вођа. Сатиризовање саме идеје континуитета власти код неког ко је демократски и једногласно (и једноумно) изабран да буде доживотни Вођа чини се сизифовским послом, колико и нада у тај континуитет. Душан Катић је одлучио да напише хронику Власти на којој је замало био: „Ако ловљење највећег сома у Дунаву може да буде апсурд једног прогнаника с Власти, сећање на прошлост која га је чинила моћним и срећним може бити смисленије од Сизифовог гурања стене уз брдо.“ (Ћосић, 2007а, стр. 44) Душан Катић жели да оживи и поново доживи своју прошлост, „желим и после кобног Смеха да останем Ја – Душан Катић. Желим себи да трајем“. (Ћосић, 2007а, стр. 44) Таква слика власти је трагикомична, јер временски одмак чини ствари, догађаје и њихове носиоце наличјима себе самих. Оданост Идеји и Партији преувеличана је до гротескних размјера и супротстављена слици стварног лица (или боље речено наличја) те исте Идеје која улази у

своју супротност, и те исте Партије која постаје извором олигархије. Лик владара, Вође, градиран је тако да колико расте Душанова жеђ за влашћу, толико Тито од обожаваног, генијалног Вође за којег се живи и у чије име се чини све, за којег се и снови сањају у облику који он пропагира и жели, постаје прво тиранин (а „тиранину треба бити слуга или Брут“ Ћосић, 2007а, стр. 240), затим Старац чија се смрт прижељкује („...нова Власт, којој сам се надао и за коју сам живео, могла се успоставити једино Старчевом смрћу. Требало је чекати да и Он подлегне закону природе или га некако друкчије уклонити.“ Ћосић, 2007а, стр. 280), те на крају Велики Обмањивач који пати „само зато што више није млад“ (Ћосић, 2007а, стр. 283) и којег „треба бранити и од Њега и од недостојних малих подлаца у Његовој околини“. (Ћосић, 2007а, стр. 286) Вођино одбијање да буде „органско биће подложно природним законима“ (Ћосић, 2007а, стр. 282) иронично је апострофирано одбијањем монарха да оде са чела комунистичке монархије коју након њега нема ко да наслиједи, јер ће он надживјети све, па и самога себе („Мени се не може подвалити... Мој дјед је умро у сто једанаестој години... Али ја ћу да одем касније од мог дједа... Вашим женама ћу ја слати телеграме саучешћа. Свима вама!... Мени се не може подвалити!... Како... се може организирати да послѣ мене будем ја?“ Ћосић, 2007а, стр. 283, 297, 299, 301), при чему је несвјесан тога „да тирани дуго не болују“, него „цркавају или их убијају“ (Ћосић, 2007а, стр. 286). Слике огорченог властодршчевог отимања парчића властитога живота од неминовне смрти попримају на моменте форму „сенилне политичке бурлеске“ у којој главну улогу игра Старац који се понаша „идеолошки инфантилно“ (Ћосић, 2007а, стр. 284). Изразито су хиперболисани цинизам „и спрдња судбине над моћним људима“ (Ћосић, 2007а, стр. 284), у овом случају оронулим Титом, који се из моћника претворио „у комичног немоћника... у немоћног Старца који глуми Тита – маршала, Председника, Вођу несврстаних“, којем се руга вријеме док он „неубедљиво, смешно“ глуми „Револуционара, а брионски је монарх“ (Ћосић, 2007а, стр. 294). Призори његовог властохлепља расту до димензије гротеске кроз слике „приредби рајинског подаништва и императорског честољубља с најширим публицитетом“ (Ћосић, 2007а, стр. 295), које су основна храна којом се подмлађује *homo politicus* окружен глупим, поквареним и фанатизованим дворјанима и који се „трагично и трагикомично, очајнички,“ бори „против старости“ (Ћосић, 2007а, стр. 296–297). С једне стране, дата је сатирична слика индивидуалног тирјанства, а с друге иста таква слика властољубља које „је било колективно, партиотско и прогресивно“, јер су „у Титовој тиранији, владали... милиони ситних тирана; милиони људи су имали по мало Власти... Било је то заиста царство Власти и владавина свакојаким властољубаца... Златно доба људске таштине! Могућности да се неко потчињава и да се храни сујета биле су доиста неограничене.“ (Ћосић, 2007а, стр. 311)

3. Па, на почетку или на крају, какав је то смијех који се претворио у кобни „Велики Смех“ и поред тога што је сваки корак у животу Душана Катића био помно испланиран и подређен плану наслеђивања власти? Вишедеценијски полтронизам и поданост, покорност „упакована“ у калуп вијерности, беспоговорно понижавање на сваки Вођин захтјев, фриволно уклањање противника и занемаривање породице (нпр. пропуштање мајчине сахране), отуђивање од пријатеља (јер пријатељство није наклоњено досезању власти), пажљивост у одабиру љубавница (јер и ту онај ко је жедан власти може да се посклизне), затварање очију пред спознајом да је краљ го (јер краљ не може да буде го, могу само наше очи да нас варају, више вјерујемо Партији него властитим очима) нису дали жељени резултат. Иако је Тито умро баш када је по плану то и требало да се деси, када је могао по кључу ротације да га наслиједи Србин, тај Србин, Душан Катић, више није био „у игри“. Умјесто да одбројава Титове посљедње удисаје, он је ловио сома у Дунаву.

Слика тог „Великог Смеха“ не произилази из слике реализоване Власти, него оне жуђене, а недосегнуте. У свом писанију „Хроника наше власти или како смо постали оно што јесмо“, Душан Катић *post factum* приповиједа (као лик наратор) о свему што је, јурећи Власт, доживио и учинио од младићких дана до тренутка у којем је пао у Титову немилост. Интерна наративна ситуација која у већини случајева ограничава наративни дијапазон на искуствено, овдје је релаксирана тиме што је Душанов увид у секундарне догађаје у којима није учествовао такав да се на моменте има утисак екстерне нараторске позиције⁸. Осим тога, почетак осе сижеа кореспондира са завршним секвенцама фабуларне осе, што значи да су прво приказани догађаји блиски крају догађајног низа. Али, централни догађај, онај који у себи носи тајну Душановог статусног посрнућа, прикривен је иза синтагме „Велики Смех“ и дозиран у тензионој употреби која има функцију подизања нивоа читаоачеве заинтересованости и креирања њених могућих разрјешења. Управо ту лежи *differentia specifica* између обичног смијеха и оног другог, „Великог Смеха“, који је био почетак краја Душанових снова. Ипак, ни тај обични смијех није био обичан. Ма како изгледала нека ситуација, било да је у питању свађа између Тита и Јованке, комад у позоришту, испричана шала, нечије пијанство, трагикомична, карневалски накинђурена Вођина униформа, или пак немогућност Вођине дефекације, смијех је био строго контролисан у животу Душана Катића. Ако се смијао

⁸ Ма колико настојао да Душана Катића и Писца који су ликови - наратори држи у „оквирима“ које таква наративна ситуација подразумева, списатељ Ћосић ипак у томе не успијева у потпуности. О таквим наративним „замкама“ пише Х. Потер Абот када наглашава да, по његовом мишљењу, нарација у првом лицу „готово увек садржи нарацију у трећем лицу“ (2009, стр. 123–124), те да у савременим књижевним текстовима и није могуће повући јасну границу између њих.

Тито, смијао се и Душан, истина суздржаније, тише, да ни својим смијехом не би надјачао онога чију смрт чека, како би постао умјесто и послѣје њега – Он. Суздржавање од природности у реаговању Душан је извјештио до перфекције. Али! Увијек постоји то страшно „али“ које стоји између жеље и њеног остварења, које дијели снове од реалности, фантазију од стварности. Сан Душана Катића о томе да Тито умре управо онда када њему то буде одговарало, када у ротацији дође ред на Србина (i.e. њега), што би му омогућило да преузме Власт и постане Вођа, сан у који је уградио деценије свога живота, за који је жртвовао и пријатеље и породицу, остао је недосањан јер се пред Душаном, управо у тренутку у којем су му се све коцкице посложиле, отворио понор неконтролисаног смијеха. Кроз читав роман, тај „Велики Смех“ функционише као одгођено дешавање, као онај дио наратива који читаоца држи између шаргарепе и штапа. Тај, по политичку амбицију погубни Смех због којег је истјеран из Партије и изгубио лични рат, због којег је најурен с Власти, био је крај Душана Катића политичара чији живот припада његовој амбицији и почетак Душана Катића рибара, пензионера, који учи да живи, који постаје дијелом своје породице и који упознаје љубав без могућности остварења реализације физичке жудње. И на крају или на почетку, остаје питање о томе шта је Душана Катића коштало његових снова, шта је то што је по први пут у његовом животу довело до неконтролисане реакције. Па, колико год су владари велики, њихови завршеци могу бити комични. И, често и јесу. Само, мало је оних који о њима, тим комичним завршецима, свједоче. А Душанов „Велики Смех“ о којем је прича срочена у његовој самртничкој постељи и названа „Истина о Смеху и Паду“, једна је од таквих:

„Тито се појавио из тоалета у униформи маршала авијације голубије плаве боје, са позлаћеним ширитима и маршалском шапком. Пре но што сам стигао да га поздравим, угледао сам му незакопчан шлиц. Сада нисам сигуран да нисам видео и флеку на ногавици. Он је приметио у шта гледам и љутито кренуо ка свом столу. Спотакао се о ивицу тепиха и раширених руку љоснуо о под, а жестоко се гласнула маршалска задњица. Из мене је праснуо Смех. Са главом на тепиху, маршалска шапка му се откотрљала до плишане прозорске завесе, лицем окренутим мени, исколачених очију са зеленом мржњом – гледао ме. Очајан. Немоћан. Понижен! Две пудлице дотрчаше до његове главе и пажљиво га загледаше. Покушавао је да се придигне, али се скљокао на тепих. Мој грохотан смех ме паралисао, укочио. Нисам знао шта да чиним... Тада сам се прибрао и притрчао да га придигнем. Узвикнуо је: „Напоље!“ сагнуо сам се да га објумим око паса и придигнем. „Окрените се на страну, друже маршале“, промуцао сам. „Марш напоље!“ урликнуо је поново, а глава му је клонула на тепих. Побеглао сам из кабинета поред унезверених ађутаната који су утрчали у кабинет где је на поду лежао маршал југословенске авијације.“ (Ћосић, 2007а, стр. 392–393).

Овај невелики дио романа који наводимо, а који се налази готово на самом његовом крају, носи у себи све важне елементе Душановог и Титовог међуодноса. Душан Катић је тај који долази и прије заказаног времена и покорно чека свога Вођу. Вођа се појављује у свом карактеристичном карневалском издању, обучен у накинђурену униформу и носећи шапку. Требало је да заједно изиђу у свечану ложу на препуном стадиону и одгледају слет којем претходи пријем Титове штафете, врхунца његовог рођендана. Наравно, Душан се нада да би тај Титов рођендан могао да буде посљедњи. И био је, показало се. Али! Опет то несрећно „али“. Сав деценијама нагомилавани, суспрезани, никада изречени, подругљиви Катићев однос према Титу кулминирао је изазван потпуно обичним, у поређењу с пређашњим, чак и отужним догађајем. Накупљени иронизаторски отклон према Вођи дао је по Душана Катића поразан резултат. Пред њим се, на поду, полуунеређен, раскопчаног шлица и подбијене задњице нашао маршал југословенске авијације. Гротескна слика која има епилошку функцију у низу дескрипција догађаја у којима хуморно у Катићу мора да буде затомљено.

4. Литерарна слика власти манипулише фактима о догађајима и личностима на које се односи. Ако је слика сатирична, требало би да те факте дигне на виши ниво и да их универзализује, да од случаја начини правило, а да ликови буду прототипови. У случају списатеља Добрице Ћосића, литераризација ове теме донијела је новину у томе што јој је пришао не из угла онога ко власт има, него онога ко је жели и коме из руку она измакне неочекивано, у посљедњи трен. Свака власт има своје заједничке особине, свако доживотно вишедценијско владање има своје правилности. Њихова лица су добро позната из историјских књига, енциклопедија, из новина и са малих екрана. Само, њихова наличја често и дуго остају прикривена. Од Геле и Сиракузе, Александра Македонског, Клеопатре и Цезара, преко Хенрика VIII, Елизабете I и Петра Великог, Сулејмана или Катарине Велике, до Франка, Стаљина и Тита или пак Фидела Кастра⁹, свако од њих у себи носи пад, неко у пијанству, неко у љубавничкој постељи, неко на коњу, неко при изласку из тоалета, неко у политици, а неко у томе што га једноставно прегази вријеме. И ма како ти падови били различити, повезани су на нивоу универзалности – сваки од њих завршетак је или најавна завршетка лега за који се мислило да ће бити вјечан. Сатирична слика онога што до њега доводи и онога што након њега остаје јесте универзална. Мијењају се имена, модификују догађаји, али остаје исто оно по чему је свака аутократска власт иста – на крају бива сурово отужна, а ко преживи прича о њој.

⁹ Уз неизбјежно изостављање великог низа имена (оп. С.М.).

Литература:

- Abot, H. P. (2009). *Uvod u teoriju proze*. Beograd: Službeni glasnik
- Bal, M. (2000). *Naratologija*. Beograd: Narodna knjiga-Alfa.
- Барт, Р. (1971). Увод у структуралну анализу прича. *Летонис Матице српске*, год. 147, књ. 407, св. I, јануар, 56–84.
- Bergson, A. (1958). *O smijehu*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Егерић, М. (2001). *Српска послератна сатира*, Антологија савремене српске сатири, III допуњено издање, Бања Лука–Београд–Нови Сад: Задужбина Петар Кочић – ИТП Змај.
- Калезић, В. (1996). Добрица Ћосић: Отимање од смрти, Београд: НИН, 6.4.1996, 2365, 40–44.
- Мацура, С. (2011). Наратив и вријеме у „Времену власти“ I и II Д. Ћосића. У: *Српска проза данас – Књижевно дјело Добрице Ћосића (93–105)*, Билећа–Гацко.
- Мацура, С. (2012). *Наративни лавиринт – Улазак*. Бања Лука: НУБРС.
- Николић, Ч. (2014). Метаморфозе сатири у роману „Кад су цветале тикве“ Драгослава Михаиловића. У: М. Ковачевић (ур.) *Сатир, сатира, сатирично*, Зборник радова са VIII међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност (195–203). Крагујевац: ФИЛУМ.
- Perišić, I. (2010). *Uvod u teorije smeħa*. Beograd: Službeni glasnik.
- Perišić, I. (2013). *Utopija smeħa*. Beograd: Službeni glasnik.
- Радуловић, М. (2007). *Роман Добрице Ћосића*. Београд–Фоча: Институт за књижевност и уметност – Православни богословски факултет.
- Сатир, сатира, сатирично. Зборник радова са VIII међународног научног скупа, (2014). Крагујевац: ФИЛУМ.
- Ћосић, Д. (2007). *Време власти I*. Београд: Просвета.
- Ћосић, Д. (2007а). *Време власти II*. Београд: Просвета.

Sanja Macura

PRECIPITATION INTO LAUGHTER

Summary

The paperwork titled “A Fall into the Laughter” analyses a theme of political power and the leadership, desired and lost in a single minute after being fully dedicated to it. A Serbian writer Dobrica Cosic, in his novel “A Time of Rule II” presents epilogue of his previous novels’ characters and events colored by the shades of laughter. While doing so, he uses irony and writes satirically. The main character is Dusan Katic, Tito’s closest Serb, who dreams of becoming a leader after his president’s death. In that order, for decades, he does whatever it takes just to fulfill his dream. He loses all his friends and distances from the family, follows Tito and plays a role of a necessary assistant who complies with everything. All he hopes for is Tito to die when he is in position to overtake a power, in order to become a leader after a leader, a small Tito after a big one. Although using an internal narrators (The Writer Dobrica Cosic and Dusan Katic), a real author Dobrica Cosic is not disabled in presentation of characters and events neither of them witnessed. He uses a construction of narrative based on *post factum* narration which enables narrators to know more than usual. Narrative situation in this novel is additionally complicated by introduction of a character named as a real author and presented as a paper person who has disagreements with his own characters from his previous novels, since they do not like nor appreciate the way they were transferred from the “real life” into the novels. This proceeding brings new literary possibilities that are reflected in interrelation between two narrators. In the centre of this novel is a secret of Dusan Katic’s fall from his political position and it is hidden in a syntagm “a grate laughter”. It is obvious he lost everything because he has laughed, but only at the end of narrative it is said how or why. He had laughed when he saw unzipped Tito falling down and hitting his behind right before they were supposed to enter a stadium for a celebration of Tito’s birthday. That laughter is a *differentia specifica* to ordinary, usual laughter, since it puts the end on Katic’s decades long effort to gain the power.